

LA CONTENCIÓ DE LA VALL D'ARO

PER

JOSEP CALZADA I OLIVERAS, Pvre.

Dels Serveis Culturals de la Diputació

A l'arxiu capitular de Girona hi ha un Lligall amb documentació d'interès sobre Sant Feliu de Guíxols. Un dels documents importants és el «Llibre dels Privilegis i Concòrdies» que conté trasllats o còpies de privilegis o concessions. Hi ha també un llibre-capbreu de béns del monestir de Sant Feliu, encapçalat amb un magnífic escut, de color i a tota plana, del monestir de Sant Feliu.

Però gairebé tots els documents s'hi troben en funció d'una qüestió o litigi, d'on ve el nom de *Contenció*, de llarguíssima duració, entre el Capítol de Girona i el Monestir guixolenc sobre els *Delmars* d'un sector de la Vall d'Aro.

L'objecte de la disputa era el dret d'obtenir els delmes, primícies i altres servituds en territori de les parròquies de Santa Cristina d'Aro i Santa Maria de Castell d'Aro. Però en realitat es ventilava també una qüestió de confins o límits de territori, ja que el Capítol Catedral de Girona pretenia que els termes i el confí de la Vall d'Aro arribaven, més o menys, fins on es troben avui, mentre que l'Abat del monestir de Sant Feliu els situava al peu del Pinell, just on comença el pla de Fenals, al Remei i al molí dels Terrés.

Els protagonistes de la disputa eren pròpiament el Capítol de la Seu de Girona, com administrador de les Pabordies de la Pia Almoïna del Pa i de la del mes de Juliol, i els Curats de les esglésies parroquials de Santa Cristina i de Santa Maria de la Vall d'Aro, d'una part, i l'Abat i el Monestir de Sant Feliu de Guíxols, de l'altra. En realitat, també hi intervingué el Comú o Universitat de la Vall d'Aro, precisament perquè, a més de les primícies que havien de percebre els Curats de les dues parròquies esmentades, es ventilava, com hem dit, una qüestió de límits de territori, i també altres servituds, com l'allotjament de tropes, que afectaven més directament el Comú. De totes maneres el pes de la Contenció el portà el Capítol de l'Església de Girona, primerament per la simple raó de la rellevant categoria social del Capítol, i en segon lloc perquè el Capítol tenia una motivació màxima, com era defensar els interessos de la Pia Almoïna del Pa de la Seu, és a dir, una obra de beneficència molt important en aquella època i que necessitava recursos per a subsistir. Aquesta sola raó explica que la Contenció fos de tan llarga durada, tant que s'acaba la documentació i ens quedem, avui per avui, sense saber el resultat final. En la Contenció s'hi troba, en un moment determinat, la intervenció personal del bisbe Tomàs de Lorenzana, l'any 1783, el qual havia unit la Pia Almoïna a la Casa Hospici de Girona, traspasant-hi tota la documentació, fundacions i recursos econòmics. És lògic, doncs, l'interès del bisbe Lorenzana per defensar la subsistència d'una obra de beneficència tan important com era la Casa Hospici i que no tenia aleshores cap suport provincial ni estatal. Pel bisbe Lorenzana la Casa Hospici devia ésser la nineta dels seus ulls.

Però no tampoc sabem amb certesa quan s'havia encetat la qüestió. L'any 1660 hi ha una «Resolució de Concell general de la Universitat de la vall de Aro per enviar sindich a Gerona, a donar supplica al Capitol, per participarli *la novetat del Abat y Convent de St. Feliu en no voler permetrer de aqui al devant allotjaments, ni altres servituds en los masos de las Arolas, y Mordanyach que posseheixan en la vall de Aro, així com se havia estilat fins dit die, en poder de Anthoni Blanch notari public*».

Però la cosa devia venir de lluny. L'abat i monestir de Sant Feliu, com veurem, al·legaven per la fixació de límits una concessió atorgada pel rei Pere el Cerimoniós el 10 de juny del 1354 i confirmada per l'Infant Joan, fill primogènit del rei i Duc de Girona, el 21 de setembre del 1386. És de suposar que això, si no donà lloc a disputes o litigis immediatament, era una base important per a provocar-los. De fet, la primera constància o indicatiu que tenim de la Contenció és del 3 de febrer del 1586, quan la provisió de la reial concessió fou apel·lada per la Universitat de la Vall

d'Aro. Ja havien passat dues centúries de la reial concessió. Què havia passat? És que la reial concessió no havia estat proveïda i executada fins al segle XVI, i fou llavors que l'abat i el monestir de Sant Feliu encetaren la qüestió tirant a terra els termes de pedra antics i plantant-ne de nous, avançant el seu Delmar en territori de la Vall d'Aro? Això sembla deduir-se del document que comentarem més endavant.

Per això, i a resultes sempre que surti més documentació algun dia, avui hem de dir que la Contenció de la Vall d'Aro es plantejà a finals del segle XVI. I certament, com veurem també, durà fins el segle XIX.

Volem referir-nos encara a un acte d'arrendament, que fa el monestir de Sant Feliu, del mas Arolas de la Vall d'Aro, en el qual es diu «que se prohibeix al Masover lo acceptar ninguns officis y carrechs en las Iglesias y Parroquias de Universitat de la vall de Aro, *que si fos de la vall de Aro no se li prohibiria*». No consta la data d'aquest fet, però no hi ha pas cap dubte que es produí a rel de la Contenció de la Vall d'Aro. El lector entendrà millor la manera curiosa i intencionada de fer-se aquest arrendament si aclarim que el mas Arolas era una propietat del monestir guixolenc enclavada en territori de la Vall d'Aro, però el monestir pretenia què estava en territori de Sant Feliu, i per apuntalar millor aquesta pretensió es prohibeix al futur masover del mas Arolas acceptar cap càrrec en les esglésies de la Universitat de la Vall d'Aro.

Per la seva part, el Capítol de Girona, amb data de maig del 1667, com administrador de la Pabordia de Juliol, obtenia un capbreu del terratinent Miquel Vilaret del Molí, de la parròquia de Santa Maria de la Vall d'Aro.

Tot això tenia la mateixa finalitat: les dues parts prenen posicions abans d'escatir la qüestió formalment (1).

ANTECEDENTS

Però abans de passar a exposar i comentar la documentació que hem escollit, per considerar que és la que millor inclou i resumeix tota la Contenció, és convenient recordar uns antecedents que considerem d'interès per tot aquest assumpte.

Tot i que la Vall d'Aro fou en el segle IX i X, ran de la pacificació post-moruna del país, una possessió de la Seu de Girona (2), ben aviat

(1) Tots aquests documents esmentats es troben en la Carpeta o Lligall de documents de Sant Feliu, a l'arxiu capitular de Girona.

(2) Donació de Carloman al bisbe Teotari de Girona —2 setembre 881—, a la Secció de diplomes reials de l'arxiu capitular de Girona.

Donació de Carles Gros al bisbe Teotari de Girona —1 novembre 885—, a la Secció de

després de la seva fundació el monestir guixolenc comptà la Vall d'Aro entre les seves possessions per donació del comte Sunyer i la seva esposa Riquildis (3). Això era a la primera meitat del segle X: 910-947. Així mateix en un precepte del rei Lotari, del 968, confirmant les possessions del monestir, s'hi troba la Vall d'Aro i es cita explícitament Fenals: «Fenalis cum ecclesia Sancte Marie» (4).

El 26 de desembre del 1041 la comtessa Ermessenda, el seu germà Pere Roger, bisbe de Girona, i el matrimoni Vidal-Chixol, feren entrega a l'abat Landric, del monestir de Sant Feliu de Guíxols, de la custòdia, no del senyoriu, del castell de *Benedormiens*, i per fer efectiva aquesta custòdia, amb soldats de peu i de cavall, tant el bisbe com el matrimoni esmentat donaren el monestir dels delmes, primícies i altres drets que tenien a la parròquia de Santa Cristina d'Aro. Això no implicava que aquesta parròquia perdés els drets que devia tenir també de percebre els seus delmes o primícies. El castell l'acabaven d'edificar els donants i a l'entorn d'ell lògicament sorgí de seguida un nucli de població i s'edificà ben aviat l'església de Santa Maria de la Vall d'Aro (Castell d'Aro), quedant de moment com a sufragània de la parròquia de Santa Cristina, i molt més modernament, i després d'alguna vicissitud, segons sembla, es constituí en parròquia independent. És curiós, doncs, que la Seu de Girona i unes persones particulars tenien drets de servituds a la Vall d'Aro quan aquest lloc des de feia temps havia estat possessió del monestir de Sant Feliu (5).

Però això era normal en aquella època. Així veiem que el comte Ramon Berenguer III el Gran cedí al monestir de Sant Feliu, l'any 1103,

diplomes reials i pontificis de l'arxiu diocesà de Girona.

Donació del comte Guifré-Borrell a Servus Dei, bisbe de Girona —entre 897 i 906—. No coneixem el document original, ni cap trasllat. Hurtebise la cita basant-se en els «Gesta comitum Barcinonensium» i atribuint-la al comte Guifré el Pilós, i d'això se n'ocupa Ramon d'Abadal en «Dels visigots als catalans» pàgs. 326-327. Hurtebise diu que la donació es féu el 898.

Diploma de Carles el Senzill a Servus Dei —29 maig 898— a Marca Hispànica c. 828-830.

Diploma de Carles el Senzill al bisbe Wigo de Girona —juny 922— Marca Hispànica c. 843-845.

(3) El document original es cremà, però la donació consta en la documentació posterior. Concretament la cita es troba en el precepte del comte Ramon Borrell i la seva esposa Ermessenda al monestir de Sant Feliu —7 maig 1016—, a Marca Hispànica c. 996-998.

(4) Diploma de Lotari a Sunyer, abat elegit de Sant Feliu i de Sant Pol de Mar —17 maig 968—, a Marca Hispànica c. 891-892.

(5) El document es troba a Marca Hispànica c. 1083-1084. També a Espanya Sagrada 43 pàgs. 437-439. Entre els testimonis firma també el comte Ramon Berenguer I, nét de la comtessa Ermessenda. També parla d'aquesta donació, però no transcriu el document, Villanueva XIII, pàg. 100.

tot el que posseïa a la parròquia «Sancte Agnetis Olivensis», o sigui, de Solius, senyal evident que no tot era possessió del comte (6).

Més tard, el 25 de juny del 1163, el propi monestir de Sant Feliu obtingué del papa Alexandre III una confirmació de les seves possessions, entre les quals hi ha l'església de Fenals, un alou i delmes i primícies de la Vall d'Aro, uns delmes i primícies de la vila de Solius, i un alou de Fenals amb 18 masos i les seves pertinències (7).

Finalment el dia 1 d'abril del 1208 Berenguer de Palol va vendre a Alamand d'Aiguaviva, Sagristà de Girona (el que més tard fou bisbe de Girona) els drets i possessions que tenia a Sant Feliu de Guíxols, a Santa Cristina d'Aro i a Santa Maria de Fenals, excepte els que té allí per l'Església de Sant Feliu de Guíxols i pel castell de Roca (Solius). Aquesta venda devia ser important perquè hi ha un nombre impressionant de firmes, entre les quals hi ha les confirmatòries del bisbe Arnau de Girona i de l'Arquebisbe de Tarragona.

A continuació hi ha un document, amb la mateixa data, que és una relació més concreta dels masos, camps i vinyes objecte del document anterior, amb les dues mateixes excepcions.

I a continuació també segueix un document més breu que conté una venda de peces de la parròquia de Santa Cristina d'Aro i de la vila de Castell d'Aro, però el venedor ja no és el mateix i els compradors són Alamand d'Aiguaviva, Sagristà de Girona, i Pere de Comells, amb data del 9 de juliol del 1210 (8).

A la vista de tot això interessa subratllar que en aquesta època medieval eren freqüents i contínues les transaccions entre monestirs, catedrals, cases reials, cases senyorials, persones particulars, parròquies i més tard universitats o municipis (cap a mitjà segle XIV l'organització municipal afectava també les viles i poblats rurals). I fou per això que els alous, els delmes, primícies i altres servituds es trobaven barrejats, o sigui, en mans diverses dintre d'un mateix lloc, ço que donava pas a moltes situacions conflictives entre les esmentades institucions.

Doncs bé, un d'aquests casos o qüestions es plantejà entre el monestir de Sant Feliu i el Capítol Catedral de Girona:

Això estava ja en marxa certament en el segle XVII, segons es desprèn

(6) El document es troba citat per Monsalvatje, «Noticias históricas» 18 pàg. 125.

(7) Marca Hispànica c. 1336-1338.

(8) Els tres documents es troben en el Llibre Gran de la Sagristia, de l'arxiu capitular de Girona, fols. 25-26 i 27 respectivament.

(9) Carpeta o Lligall de Sant Feliu, a l'arxiu capitular de Girona.

d'un *Testimonial* del 1686, en el qual cinc testimonis justifiquen que el mas Arolas «se ha sempre reputat per situat a la Parroquia de la vall de Aro, y de allí si han enviat los allotjaments y fer pagar los talls, ab tota quietut, y sens contradicció, fins lo any 1660 que volgué lo Abat alterar la antiga observança, y consuetud, y de las horas ansà no saben dits testimonis se ha confirmat lo allotjarhi en dit mas Arolas». La cosa és clara: segons aquests testimonis, la parròquia de la Vall d'Aro, és a dir, Santa Cristina, havia fet ús de les servituds del mas Arolas que era propietat del monestir guixolenc, com era l'allotjament de tropes, cobrament de derrames o talls, etc., per estar situat des de sempre en territori d'aquesta parròquia, i fou l'any 1660, continuen dient els testimonis, quan l'abat «volgué alterar la antiga observança, y consuetud». D'acord amb això podríem situar el començament de la Contenció de la Vall d'Aro en el 1660. Però hem vist anteriorment que ja en el 1586 la universitat de la Vall d'Aro apel·là la provisió o execució de la concessió reial de Pere el Cerimoniós al monestir de Sant Feliu. D'això hem de deduir que la Contenció devia haver començat abans, no sabem exactament quan, si bé tingué uns moments crítics, i dos d'ells cal situar-los en el 1586 i en el 1660.

I encara veurem que un altre moment crític de la Contenció, sens dubte el de més interès, fou l'any 1677, quan faltava poc precisament perquè les parròquies de Santa Cristina d'Aro i Santa Maria de Castell d'Aro fossin alliberades de la jurisdicció senyorial del monestir de Sant Feliu, que les havia senyorejat des de l'antigor, i foren incorporades a la Corona formant la Batllia reial de la «Vall d'Aro». Això succeïa exactament l'any 1698. El caràcter reial, i no baronial, de la Batllia quedaria expressat amb l'escut barrat, que figura en l'escut de Santa Cristina d'Aro, i el poder jurisdiccional que tenien els Batlles, sobretot els Batlles reials, s'expressaria en el mateix escut amb les quatre claus d'or, posades en pal, dues i dues, de costat.

Però ni així s'acabà la qüestió, ja que a finals del segle XVIII el Capítol de la Seu de Girona, com veurem també, encara maldava per recuperar els drets de la Pia Almoina del Pa, de Girona, a la Vall d'Aro, ço que continuà en ple segle XIX.

I amb aquests antecedents que creiem esclaridors, passem directament a donar compte de tres documents, els únics que hem escollit pel seu interès rellevant entre la documentació que hem pogut consultar. Al final donarem un breu repàs a la documentació més moderna.

PRIMER DOCUMENT

Un d'aquests documents, el primer per ordre cronològic, és un

«Mapa», tal com s'anomena, que en realitat és un croquis o plànol, de gran interès per a il·lustrar aquesta Contenció de la Vall d'Aro (10).

N'hi ha molts d'aquests croquis en el lloc citat de l'arxiu capitular, però el més complet i ben fet és aquest de l'any 1585. Aquesta data sola ja indica que aquest plànol degué fer-se per a acompanyar l'apel·lació dels de la Vall d'Aro del 1586.

Però a més el plànol té ja un interès per si sol i a part de la qüestió que ens ocupa. Efectivament, entre moltes altres coses, hom hi pot veure com ja en el 1585 hi figuren l'església vella i l'església nova de Fenals d'Aro, situades en llocs diferents. La que s'anomena església vella és la que encara avui es pot veure, si bé en estat precari, però no «en runes» com diu Botet i Sisó, situada a Fenals d'Amunt, és a dir, al lloc on estava emplaçat el poble antic de Fenals, força més retirat del mar.

L'existència d'aquesta antiga parròquia es troba documentada ja en el 968, com hem vist, amb el nom de «Fenalis cum ecclesia Sancte Marie». Tanmateix, però, l'edifici actual, a part de les transformacions que ha sofert, àdhuc en els darrers temps, no sembla pas que sigui el del segle X, ja que l'absida romànica, amb els seus arcs lombards, apareix com una construcció que pot molt bé datar-se del segle XI-XII. Això no és estrany, sinó una confirmació més de les reconstruccions, a vegades ampliacions, que es portaren a terme en aquesta època del segle XI-XII, quan les petitíssimes esglésies rurals del temps pre-romànic eren de cabuda insuficient a causa de la creixença dels poblat. De fet, el Sr. Lluís Esteva es refereix a la possibilitat de que el que en diem arc triomfal d'aquesta església encara conservi avui la forma de ferradura, ço que podria ésser una resta de la construcció pre-romànica dels segles IX-X (11).

L'església «nova» que figura en el croquis és la que es construí molt més a la vora del mar, com encara avui es pot veure, i és la que ha servit d'església parroquial fins als nostres dies. La veu del poble és que en certa època el poblat i parròquia de Fenals d'Amunt fou afectat d'una pesta, a conseqüència de la qual moriren tots els habitants, a excepció de tres feligresos i el rector. Potser la dada és exagerada, però és cert que en una època determinada Fenals d'Amunt quedà despoblat i un nou nucli de població es formà a la vora del mar, on es construí la nova església.

Pel que fa a aquesta «Església Nova», diu Monsalvatje que es construí ara fa uns dos-cents anys, és a dir, en el segle XVIII (12). Mossèn Lluís

(10) Carpeta o Lligall de Sant Feliu, a l'arxiu capitular de Girona. Porta la data 1585.

(11) Revista «Àncora» de Sant Feliu de Guíxols, número corresponent al 21 abril 1966.

(12) Monsalvatje, «Noticias históricas» 16, pàg. 159.

Constans concreta més dient que aquesta església «fou començada en 1764 i allargada deu anys després» (13). Finalment Joan Badia diu que aquesta església «és una construcció del segle XVIII» (14). Respecto l'opinió d'aquests autors, però no la puc compartir. Crec que tots ells s'han deixat enlluernar per les dates 1764 i 1774 que hi ha a la porta de la sagristia i a la façana respectivament. Però una observació atenta de l'edifici demostra clarament, al meu entendre, dues etapes de construcció. Això pot veure's mirant l'edifici, a l'exterior, del costat de migdia. Hi ha un tram d'edifici que comprèn l'absis i les dues primeres capelles laterals, contigües a l'absis, una a cada costat, que degué ésser aixecat en el segle XVI, en tot cas no gaire abans. Avui això també es confirma per haver-se tret l'enguixat interior de l'església fins a ran de volta. No hi fa res que l'absis sigui de semicercle, és evident que no es tracta d'una construcció romànica, però aquest primer tram, que devia tenir la seva façana, estava ja aixecat l'any 1585, data del plànol que publiquem. De totes maneres es tracta d'una construcció de caire molt popular.

«Església nova» de Fenals d'Aro, amb construcció doble: una del segle XVI i l'altra del XVIII.

(13) Mn. Lluís Constans, «Girona bisbat marià» — 1954 — pàg. 159.

(14) Joan Badia, «L'arquitectura medieval a l'Empordà» vol. 1, pàg. 143.

En el segle XVIII el que es féu és allargar l'església i fer la sagristia. En aquest tram hi encabiren dues capelles laterals més, una a cada costat, un cor penjat i l'arrancament i construcció parcial d'un campanar de forma quadrada, de proporcions un xic exagerades (uns cinc metres de costat), el qual restà inacabat. Un nadiu del país ens ha dit que la volta d'aquesta església es construí fa només cosa d'una centúria, ja que la seva àvia, que ara tindria l'edat d'uns 130 anys, els hi contava que en la seva joventut no hi havia volta a l'església, només hi havia teulat, i que la volta la costejà un veí anomenat Pere Cruañas. En la volta pintada —ara no ho és pas— hi constava el nom del donant i l'any de la construcció.

Avui aquesta església «nova» ja no està gaire en ús, degut a la construcció d'una moderna església al bell mig del nucli de Platja d'Aro.

Hi ha altres coses interessants en aquest «mapa». Una d'elles és la «Pedra sobre pedra», amb el dibuix ingenu, que es refereix a *Pedralta*, però d'això ja se n'ha ocupat el Sr. Lluís Esteva no fa gaire temps en un dels Quaderns Municipals que edita l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. D'això, doncs, i d'altres coses d'interès prescindim ara de fer-ne cap comentari per no allargar-nos massa.

Però evidentment l'interès primordial d'aquest «mapa» radica en contenir una sèrie de dades que permeten fer-se càrrec de l'objecte del litigi o Contenció de la Vall d'Aro, sobretot els termes que delimitaven el territori. I és per això que he cregut oportú publicar aquest «mapa».

SEGON DOCUMENT

És un document esclaridor, perquè conté les dades geogràfiques molt concretes i també dues posicions jurídiques ben definides. Primerament, l'abat i el monestir exposen clarament els límits del territori de Sant Feliu i també les bases de la seva pretensió. A continuació, el Capítol de la seu de Girona i els Curats de Santa Cristina i Santa Maria de la Vall d'Aro exposen amb la mateixa claredat el seu punt de vista sobre els mateixos conceptes.

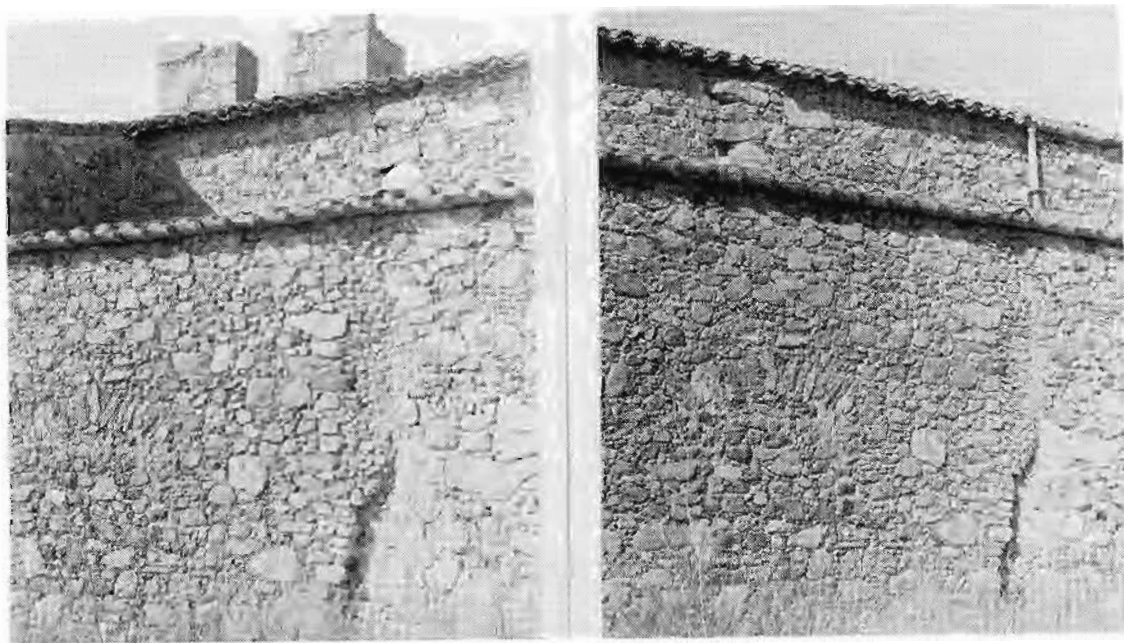
Però aquest document també és d'interès perquè es redactà com una «Concordia pactada y ajustada lo any 1677 entre lo Capítol de Gerona, y lo Abat y Convent de St. Feliu de Guixols, sobre los termens y confins de St. Feliu, y Parroquies de Sta. Maria y Sta. Cristina, conferint-se les Parts per dit effecte, en los puestos de la questió, ab asistencia de Comissaris y Advocats» (15). Per tant, el document volia ser una Concòrdia o Pacte entre les dues parts litigants que havia de posar fi a la qüestió. Després

(15) Carpeta o Lligall de Sant Feliu, a l'arxiu capitular de Girona.

veurem que no fou així, malgrat que, com es diu explícitament, els representants de les dues parts, és a dir, comissaris i advocats, treballaren «conferintse . . . en los puestos de la questio», és a dir, que parlaren i discutiren sobre el mateix terreny.

Així doncs, el document consta de tres parts. La primera són les al·legacions del monestir de Sant Feliu. La segona és la rèplica del Capítol de Girona i dels Curats de les dues esglésies esmentades de la Vall d'Aro. I la tercera són les quatre clàusules del que en el document s'anomena «amigable Convencio, Capitulació y Concordia». Intentarem fer un resum de tot.

En la primera part es diu que el Delmar de l'Abat s'estén per tot el terme de la vila de Sant Feliu, i discorre, a sol ixent, des d'aquesta vila al «Puig de Sa Conca» o de «Pinell»; passa al peu del puig anomenat «Sobre les ortes de Crota»; segueix al peu del «Puig de la Granoya»; passa al peu del «Puig de la Litxarda» que és a prop del mas i molí de «Ses Aroles», propietat de l'Abat; segueix al peu del «Puig de Mora»; arriba al peu del «Puig de Sa Canal»; puja amunt fins a la «Serra de les roches sobre lo alberch den Valls o den Matheu de Aro»; rodeja aquesta serra fins a les «roches den Donat»; travessa fins a les «roches sobre lo dit mas den Dijous»; va fins al molí de l'Abat, anomenat «molí des Terrés»; puja després costa amunt fins al peu de la «Rocha rodona» i fins a mitja serra de la «Rocha den Cateure»; va pujant encara fins «a mitja pedra de Besart» i

Mirant l'edifici de l'església «nova» de Fenals d'Aro, hom descobreix les dues etapes de construcció.

fins a «la serra del Puig Puigalt»; i d'aquí discorre fins a les «Creus den Gras», baixa fins «a mig Puig den Balleron», a la vista del mar, i continua serra avall fins a «mitja Serra de les Guineus que és a la Riba del mar».

Cal observar, a part de la riquesa toponímica d'aquesta relació, que durant la mateixa es diu i repeteix que *aquests són els límits i terme de la vila de Sant Feliu*.

A continuació l'abat al·lega que aquest límits són els que consten en una reial concessió o Concòrdia del rei «Pere tercer d'Aragó». En realitat, es tracta del rei Pere III de Catalunya i IV d'Aragó, o sigui, Pere el Cerimoniós. Aquesta concessió fou atorgada el 10 de juny del 1354 «en forma de privilegi ab lo Cello real», i confirmada pel seu fill primogènit Joan a Girona el 21 de setembre del 1386. Aquesta base jurídica és certa, ja que he tingut la sort de poder llegir, no el document original, però sí la còpia del document en el nostre arxiu capitular (16). I puc garantir que la carrandella de noms de lloc que acabem de ressenyar coincideix exactament, cosa lògica per altra part, amb la que es troba en el privilegi reial.

A continuació es posa de relleu que el lloc de Sant Feliu designat pels esmentats límits era de franc alou del monestir, amb totes les possessions, censos, drets, cases i albergs que contenia, i que el monestir podia tenir-hi Batlle, Jutge i Saig. I si bé es diu que el 16 de gener del 1355 Pere Çacosta, Conseller de Sa Majestat i Lloctinent de Batlle General de Catalunya, i Pere de Prat, doctor en Drets i ciutadà de Gerona, declararen «in situ» que la vila de Sant Feliu s'havia de «circular, dividir y termenar per lo Circuit y terminacions designades i individuades», també es fa constar que no fou fins el 29 de gener del 1586 que per Sentència de Miquel Momoig, Lloctinent de Batlle General «en les estacions de la Ciutat de Gerona, Vila de Besalú y veguerias de aquelles», i amb consell del Magnífic Narcís Ferran, doctor en Drets i el seu assessor ordinari, «foren posats i fixats los dits termens y en dits llochs designats». I amb això l'abat pretén que «dintre dits confins . . . toca, especta i pertany» a ell totes les servituds i altres drets de domini, sense que el Capítol Catedral pugui entrar-hi «en manera alguna».

En la segona part del document exposen les seves al·legacions el Capítol Catedral i els Curats de les parròquies de Santa Cristina i de Santa Maria de la Vall d'Aro. Ja hem dit abans que el Capítol Catedral ho fa com administrador de la Pia Almoina del Pa de la Seu i de la Pabordia del mes de Juliol.

Primerament rebutgen el fonament jurídic de la pretensió de l'abat i

(16) «Llibre dels Privilegis i Concordies» fol. 36-37.

monestir de Sant Feliu. No és que neguin la concessió del rei Pere el Cerimoniós, però al·leguen que la sentència de provisió, del 29 de gener del 1586, fou apel·lada pel síndic de la Universitat de les dues parròquies el 3 de febrer del mateix any, i com sigui que la fixació de termes es féu el 5 de febrer, és a dir, dos dies després, és evident que «fou nulla» i sense efecte, majorment si es té en compte que l'apel·lació es basa en les mateixes paraules de la sentència de provisió, en la qual es diu que de cap manera amb això no intenta el Lloctinent perjudicar o derogar els drets de domini o delmar o qualsevol altres drets que puguin tenir altres persones dintre aquests termes o definicions, ja que l'únic fi de la fixació de termes és fer efectiva *la jurisdicció* de l'abat i convent de Sant Feliu, deixant totalment intactes i il·lesos els drets de qualsevol altra persona.

I a continuació s'al·lega d'una manera taxativa que en l'esmentada sentència ni es pretenia estendre el terme de la vila de Sant Feliu, ni tampoc es volia negar *la jurisdicció* reial del síndic de la Vall d'Aro, ni les senyories directes, drets dominicals, censos, delmes i primícies de les esmentades Pabordies i Curats.

En resum, que aquesta Contenció de la Vall d'Aro consistia en un de tants litigis que provocava el fet, molt habitual en aquelles èpoques com hem dit abans, de l'existència simultània de jurisdiccions, senyoriales i reials, i de dominis directes, drets i servituds en un mateix territori. En la documentació succedània consta que tant el monestir de Sant Feliu com el Capítol Catedral i els Curats de les dues parròquies de la Vall d'Aro tenien els seus Col·lectors de delmes i primícies dintre el territori de la Vall d'Aro que era objecte de litigi.

A continuació i per la seva part, el Capítol Catedral i els Curats de les esmentades parròquies senyalen també els límits del seu Delmar i del seu territori. Tant els noms de lloc com la seva situació que surten en aquesta relació o definició de límits es poden veure i seguir perfectament en el «Mapa» que publiquem. Resumint, aquest Delmar comença a la «Rocha Monera», davalla torrent avall fins a la «Creu de Tolsà»; discorre pel camí-ral que va de Palamós a Sant Feliu entre el Pla de Fenals i el Pla de Vinyals i que divideix el Delmar de l'abat, a sol ixent, i el Delmar de les Pabordies, a la part de ponent, respectant les terres en alou i servituds de l'abat i les de les Pabordies dintre els dos Delmars. És a dir, un tenia drets en territori d'altre i viceversa, segons apareixia clarament, diuen, en els capbreus respectius.

I continuant la delimitació, es diu que l'esmentat camí-ral travessa la riera de Ridaura i va fins a la riera de Sant Pol, on, segons «la antiga tradició», limiten entre si els termes de la vila de Sant Feliu i de la Vall

d'Aro. Des del punt de confluència de l'esmentat camí-ral i de la riera de Sant Pol discorre el Delmar de l'Almoina riera amunt, de migdia a ponent, per la riera de Vilartaga fins al peu de la «vinya del Dr. Antoni Pallisser de la vila de Sant Feliu»; continua fins a la «Creu d'en Basart», la qual «ab antiquo» s'ha tingut sempre com a terme o confí que divideix Sant Feliu i la Vall d'Aro, i prop d'ella hi ha «encara» un terme gros de pedra ajegut i que feia pocs anys estava dret; continua la divisió de límits fins a la «Creu d'en Suria», que es troba amunt del camí-ral que va des de Girona a Sant Feliu, i arriba fins a «Pedre Sobrealta», des de la qual anava fins a la «Creu trencada» que hi havia en el camí que va des de Sant Feliu a la capella de Sant Grau, on la mateixa creu trencada i un terme de pedra que hi ha «encara vui» fan la divisió. I ja per la part de ponent vers al nord, la divisió del Delmar de les Pabordies passa per les «Planes d'en Basart», on es troba també «encara vui» un terme dret; continua prop de la «casa d'en Llaurador», de Solius, on abans hi havia un terme gran de pedra que, segons l'antiga tradició, senyalava la divisió i «vui» es troba encara ajegut a terra; continua la divisió del Delmar de Solius i del de la Vall d'Aro fins al territori anomenat «los Jugadors», on hi ha un altre terme de pedra dret, prop de la «Barraca o casa de Barraquer, ciutadà honrat de Barcelona»; continua fins a la «Font d'en Maensa», prop de la «casa d'en Maensa», amb un altre terme plantat que divideix el Delmar de la Vall d'Aro i el Delmar d'en «Rexac que es del Sagristà Major de la Seu de Gerona»; finalment arriba la divisió fins a la «Roca Rubia», on es divideix el Delmar de la Vall d'Aro i el Delmà de la parròquia de Romanyà. Ja al nord, en direcció a sol ixent, la divisió del Delmar de la Vall d'Aro està marcada per diversos termes que hi ha i divideixen aquest Delmar dels de Bell-lloc i Calonge, i arriben fins al terme que hi havia sobre l'església vella de Fenals, i des de dita església, per altres termes fins a l'esmentada «Roca Monera», tancant-se així el circuit del Delmar de la Vall d'Aro.

Dintre aquest territori, es diu en aquesta al·legació, «de temps immemorial» el Capítol Catedral i els Curats esmentats han rebut sempre els delmes i primícies.

Com hem dit, el «mapa» o croquis que publiquem conté exactament i ben minuciosament designat aquest territori, amb les creus, els termes i els noms de lloc que hem transcrit. Àdhuc es fa constar en aquest croquis que el territori reclamat per l'abat amb la nova fixació de termes ultrapassava les 1.500 vessanes.

Finalment el document acaba amb la formulació d'uns Pactes, en els quals no es fa més que acceptar formalment els límits del Delmar de la Vall d'Aro tal com els proposa el Capítol de Girona i els Curats de la Vall

d'Aro, reconeixent, això sí, els alous i servituds que té l'abat en aquest Delmar de la Vall d'Aro, i així mateix els alous i servituds que tenen el Capítol de Girona i les parròquies de Santa Cristina i de Santa Maria en el Delmar de l'abat del terme de Fenals i de la vila de Sant Feliu. Acabant per comprometre's a tornar posar el terme en el seu lloc primitiu.

Però al peu del document i amb caràcter de lletra molt diferent, hi ha una Nota escrita i firmada per fray Ildefonso de Navarra, per ordre de l'abat del monestir de Sant Feliu, en la qual es diu que aquesta Concòrdia i amigable composició excedeix molt el que s'havia ajustat entre les dues parts, raó per la qual la Concòrdia no es va firmar, i l'abat donà allargues a l'assumpte dient que el monestir ja faria un Memorial per a una resolució convenient.

TERCER DOCUMENT

Això succeïa l'any 1677, i no solament no s'ajustà cap nova concòrdia o resolució de la qüestió, sinó que les dues parts implicades s'enredaren en un vertader plet. Hi ha una dita popular segons la qual no hi ha res que cent anys duri, però aquest plet durà pla més de cent anys!

Això es pot veure, a part de moltes altres notes que hi ha en el lloc esmentat de l'arxiu capitular de Girona, en el *Memorial* que el 6 de juny del 1783 va presentar la «Real Junta de la Casa del Hospicio de la Ciudad de Gerona, Principado de Cataluña, y el Cabildo de la Sta. Iglesia de la misma» al rei Carles III d'Espanya (17).

Aquest memorial va firmat pel bisbe Tomàs de Lorenzana, la primera entre algunes firmes que segueixen. La raó ja l'hem dit abans. Lorenzana no solament tenia interès per defensar els drets de la Pia Almoïna, sinó que més tard uní la Pia Almoïna a la Casa Hospici, edificant ell mateix el nou i ampli edifici que avui és la casa de Cultura de Girona. Això explica la seva intervenció personal en un plet que portava el Capítol Catedral.

En aquest Memorial consta clarament la falta d'intel·ligència absoluta entre el Capítol Catedral i el monestir de Sant Feliu. Uns i altres es mostraren irreductibles, ja que si el Capítol de Girona promogué causa o litigi en el Tribunal Eclesiàstic, per la seva part l'abat introduí litigi en la Reial Audiència de Barcelona. I així durant un temps hi hagué en curs dos sumaris sota «interdicte interim de possessió», ço que no obstava que cada una de les parts procurés percebre els delmes que podia.

I així s'explica en el Memorial que l'abat comparegué, sí, davant del

(17) Carpeta o Lligall de Sant Feliu, a l'arxiu capitular de Girona.

Tribunal Eclesiàstic, però proposà la incompetència del Tribunal a causa del judici incoat a la Reial Audiència. Passaren set anys. Per fi el 1699 fou determinada la competència del Tribunal Eclesiàstic, però aleshores l'abat acudí al Tribunal de Contencions.

El Capítol, en vista d'això, resolgué acudir a la Santa Seu i el 18 de novembre del 1699 la Santa Seu nomenà Jutge a Josep Cortadas. La cosa, no obstant, durà vint anys! Concretament fins el 1720, que el Jutge morí. Roma nomenà nou Jutge a Antoni de Bru, i es continuà la causa fins al gener del 1729, que també morí aquest segon Delegat Apostòlic. En total, havien passat ja vint-i-cinc anys més.

Aprofitant que no hi havia Jutge Eclesiàstic, el Capítol acudí al Reial Suprem Consell de Castilla amb l'intent d'obtenir permís per a impetrar un nou Delegat Apostòlic, o bé que s'assenyalés com a tribunal el de la Rota de la Nunciatura dels Regnes d'Espanya, o, si semblés millor, el de la Reial Audiència de Barcelona. S'optà per aquesta darrera solució, acordant-se el 4 de novembre del 1776 que es recollissin tots els autos seguits davant els dos Delegats Apostòlics, fent-los passar a la Reial Audiència. En aquest moment s'havia unit ja la Pia Almoïna a la Casa Hospici de la ciutat de Girona.

Veient l'abat el perill d'un resultat desfavorable de la seva causa, amb fatals conseqüències, demanà la nul·litat de procediment seguit pels Delegats Apostòlics, basant-se en la disposició tridentina que dictava el coneixement de les primeres instàncies a favor de l'Ordinari Eclesiàstic, és a dir, en aquest cas, del bisbe de Girona. Prou la Junta de la Casa Hospici s'oposà a aquesta nova dilació de la causa, però fou endebades. La Reial Audiència, el 13 de març del 1782, declarà nuls els procediments obrats davant els Delegats Apostòlics, manant que s'arxivessin els autos, i declarant «no haber lugar a la Súplica interpuesta por la Real Junta del Hospicio».

En aquest punt, el Capítol Catedral manifesta un «indecible dolor» davant la gravetat dels danys que s'ocasionaven a l'Establiment de beneficència en favor dels pobres, i decideix cercar el recurs capaç d'evitar-los i de conservar il·lesos els drets de la Casa Hospici a la Vall d'Aro. Per això decideix acudir, com a últim recurs, al Reial Consell de Sa Majestat, el rei Carles III d'Espanya.

L'exposició de les raons pot resumir-se així. Mai, durant 29 anys, l'abat no havia protestat de la facultat jurídica dels Delegats Apostòlics. Per altra part, era evident que el Capítol Catedral no havia contravingut les disposicions conciliars, ja que el Tridentí, en atorgar les primeres instàncies a l'Ordinari Eclesiàstic, no volgué limitar l'autoritat pontifícia, ans al contrari aquesta podia, per motius raonables, donar un rescripte especial,

com ho eren els expedites als dos Delegats Apostòlics. En aquest cas els motius raonables eren clars, ja que el Capítol Catedral era un dels litigants i el bisbe de Girona podia haver mostrat una parcialitat a favor del Capítol, i en qualsevol causa o judici era primordial la imparcialitat dels jutges. Per altra part, la motivació del decret conciliar consistia en dues coses: una era no disminuir la potestat dels Ordinaris i l'altra era no donar lloc a despeses massa crescudes en les primeres instàncies. Però en aquest cas el bisbe de Girona va tenir sempre concixement dels rescriptes pontificis sense posar-hi cap inconvenient, i per altra part, essent domiciliats els Delegats Apostòlics a la mateixa Província de les parts litigants, les despeses eren les normals.

Finalment, en tota aquesta exposició o Memorial hi ha una acusació greu contra l'abat, ja que es diu que aquest sempre no havia fet altra cosa que posar dilacions, canviant a cada pas de tàctica o mitjans de defensa, mostrant sempre recel de perdre en justícia, i mentrestant havia procurat estendre el seu Delmar de la Vall d'Aro aprofitant el pas del temps.

El document acaba, per fi, amb una Nota, en la qual es fa constar que el Memorial passà a mans de Joan Antoni Reso i Peñuelas, «nuestro Secretario de Cámara y Gobierno en lo tocante a los Reynos de la Corona de Aragón, el qual entendera sobre el contenido y progreso del asunto, suspendiéndose por ahora la ejecución de vuestras providencias».

MÉS DOCUMENTACIÓ

Una vegada més quedava parada la Contenció de la Vall d'Aro, i en el lloc esmentat de l'arxiu capitular hem trobat encara un altre document que ens revela que el plet continuà (18). Es tracta d'una Sentència, amb data de 7 març del 1794, a favor del monestir de Sant Feliu. La sentència és de la Reial Audiència de Barcelona i després d'uns breus *Considerandos*, diu: «Sentenciamos, pronunciamos y declaramos que los expresados Venerable Abad y Real Monasterio de San Feliu de Guixols, no solo son Señores directos, si tambien decimadores universales en el término de la citada villa de San Feliu y su feligresia. Y que los linderos de dicho termino designado por los comisarios reales en el año 1355 á consecuencia de la precedente concordia celebrada entre el señor Rey D. Pedro 3.º de Aragon de una parte, y el Abad y el predicho Real Monasterio de otra: Son los que verdaderamente le dividen de las Parroquias de Santa Cristina, y Santa

(18) He consultat també els Lligalls sobre Sant Feliu de Guíxols que hi ha a la Secció A de l'arxiu diocesà, i el resultat també ha estat negatiu: no hi ha ni un document ni una nota que es refereixi a aquest assumpte.

Maria del Castillo de Aro, assi para la jurisdiccion como para la percepcion de Diezmos, censos, tareas, y demas derechos . . . Barcelona 7 Marzo 1794 fue leida y Publicada en Audiencia publica por el infrascrito Escribano de camara Dn. Joaquin Tor».

Però tampoc no s'acabà la Contenció, ja que immediatament el Procurador del Capítol Catedral comunicà la Sentència al seu principal, dient que «he apel·lat». Això ho hem trobat a les Actes Capitulars (19), a les quals, com a últim recurs, hem acudit, malgrat que suposés un treball llarg i pacient, per mor d'intentar trobar el final de la Contenció. El resultat ha estat un aplegament de més dades sobre el curs d'aquest plet entre el Capítol Catedral i el Monestir guixolenc. Donarem només les de més interès, però des d'ara ja adelantem que tampoc no hem pogut arribar a cap final.

Així en la Sessió capitular del 15 de setembre del 1798, i segurament com efecte de l'apel·lació esmentada, es llegí «un papel del Abad de Sn. Feliu de Guixols *sobre composición* del Pleito que más de un siglo se suscitó . . . para que se termine dentro de determinado tiempo». El Capítol resolgué: «Queda inteligenciado y se conforma el Cabildo con este primer paso» (20).

Però la cosa no era tan fàcil. En la Sessió del 30 de març del 1799 es llegeix una Carta de la Reial Junta de l'Hospici de Girona dient que l'abat de Sant Feliu restringeix a favor seu la diligència de *concordar a un any*, però que aquest any es pogués parar sense haver-se formalitzat la *Concòrdia* (21). És evident que l'abat donava allargues a la qüestió.

I amb això arribem al segle XIX. En la Sessió del 19 de gener del 1805 consta que vuit dies abans la Reial Audiència havia confirmat una Sentència de l'any 1801, també apel·lada, per la qual «no ha lugar la pretensión del Hospicio y Cabildo que solicitaban la formación de un Plano o mapa que demarcase los límites de las Parroquias de San Feliu de Guixols y la de la Vall de Aro, Fanals y otras, con cuyo plano podrían los Jueces conocer mejor el derecho del Monasterio de San Feliu, del Cabildo y del Hospicio» (22).

En no admetre's el Mapa o croquis esmentat, els advocats del Capítol es veuen obligats a sol·licitar una Visori formal, cosa elevada de cost, però

(19) Actes Capitulars n.º 68 fol. 111, en els documents adjunts n.º 70, de l'arxiu capitular.

(20) Actes Capitulars n.º 70, fol. sense n.º.

(21) Actes Capitulars n.º 71, fol. 44-45.

(22) Actes Capitulars n.º 73, fol. 152.

necessària per a millorar la instància de Suplicació de la Reial Audiència, que està en curs i pendent de resolució. Això es llegeix en la Sessió capitular del 4 de febrer del 1805 (23).

Segueixen altres dades d'interès, però seria massa llarg de comentar. Entre elles hi ha el cost del Visori, que pujava a 1.500 lliures (24), els preparatius del Visori dels terrenys, que havia de realitzar la Comissió de Barcelona (Jutge i comitiva), la qual s'havia d'allotjar a la Casa que tenia el Capítol Catedral a la Vall d'Aro, concretament a Castell d'Aro (25), el pagament de dietes, les anades i vingudes del Sr. Oliver, canonge de la Seu, etc. . . . Com a dada de major interès, donem el contingut de la Sessió capitular del 10 d'octubre del 1806, en la qual es llegeix un escrit de l'abat de Sant Feliu posant objeccions «per no estar á la Concordia» del 19 d'agost del 1802 en la qual s'anomenaven Comissionats per una i altra part amb Poders suficients (26).

Després de tant de temps i plets, de tantes concòrdies o intents de solució, sembla que era la millor manera: atorgar plens poders a uns comissionats d'ambdues parts i que la seva resolució acabés la qüestió d'una vegada. Es veu que ja s'intentà, però una vegada més l'abat adoptà la tàctica de les dilacions.

L'any següent, en la Sessió capitular del 28 d'abril del 1807, torna a projectar-se l'ombra d'una solució. Diu així: «El Sr. Cuffí y el Sr. Juncà expusieron que el pleito del Monasterio de San Feliu de Guixols con el Hospicio y Cabildo puede cortarse; y que han examinado los Capítulos que ofrecen los Monges, y parece son admisibles». El Capítol resol: «Que estas Señorías continuen llevando adelante este asunto, y que si se pone el Monasterio en lo justo, se trate de cortar un pleito que ha durado tantos años» (27).

Però malauradament les coses en el nostre país es posaren malament. Des de l'any 1808, amb el setge napoleònic de Girona i ocupació de les nostres terres per les tropes franceses durant els anys següents, les Actes Capitulars només respiren aires de guerra.

Hem d'arribar a l'any 1820, per a retrobar el fil de la història que ha ocupat la nostra atenció, però ja no serà pròpiament el fil de la Contenció de la Vall d'Aro. Només trobarem qualche punt, poca cosa, referent als

(23) Actes Capitulars n.º 73, fol. 155 verso-156.

(24) Actes Capitulars, Sessió corresponent al 24 de setembre del 1805, fol. 216 verso.

(25) Actes Capitulars, Sessió del 5 d'octubre del 1805, fol. 220 verso.

(26) Actes Capitulars n.º 73, fol. 315 verso.

(27) Actes Capitulars n.º 74, fol. 19 verso.

drets dominicals i de servituds del Capítol de Girona a la Vall d'Aro, els quals es mantenien encara, però cada vegada més a precari. Així trobem que encara es fan Relacions d'aquests drets (28), alguns capbreus (29), i es percebeixen delmes (30).

I ja no ens ha estat possible trobar res més. És veritat que les Actes Capitulars continuen, però a partir d'aquesta darrera data, l'any 1831, són pràcticament inabordables per la manca d'índex i sobretot de títols marginals. Però cal tenir en compte que els delmes i altres servituds senyorials ja no encaixaven amb les idees liberals de l'època. De fet, per llei del 31 d'agost del 1841, s'anul·laven tots els delmes i servituds, els quals com tants béns i propietats de l'Església foren substituïts per una minsa contribució de «culto y clero».

El fet és que, malgrat els esforços que hi hem esmerçat, ens hem quedat sense reeixir en el nostre intent d'arribar documentalment al final de la Contenció de la Vall d'Aro, si és que hi hagué final concordat. No ho sabem pas, però és possible que aquesta Contenció, en lloc d'arribar a un final, es perdés en el terbolí d'aconteixements de molta més envergadura, com els que succeïren dintre la primera meitat del segle XIX: matança de frares del juliol del 1834, crema de convents del 1835, lleis de supressió de totes les cases religioses masculines emanades de les Corts espanyoles el 1836 i 1837. I recordem que d'aquesta manera també el monestir de monjos benets de Sant Feliu de Guíxols acabà la seva existència, com a tal, d'una manera malestruga, el 29 de juliol del 1835.

Tanmateix, però, en tot aquest assumpte resta un interrogant: ¿com és que els límits del municipi de Sant Feliu no són actualment, i a ben segur des de fa cosa d'un segle, els que defensaren àrduament l'abat i el monestir? ¿Quan es fixaren o designaren els límits actuals que converteixen a Sant Feliu en aquella «ciutat menuda i exquisida» de què, potser en un sentit diferent, parla Gaziell? (31). No ho sé pas, però semblaria lògic que l'explicació es trobés en els arxius municipals més que no pas en els eclesiàstics. Ens escama, però, que el Sr. Lluís Esteva, en alguna conversa que hem tingut, ens digués que ell havia cregut que es devia a una victòria del Capítol Catedral. Jo, com ja he dit, no he pogut pas esbrinar-ho i per això més aviat estic perplex i dubitatiu en aquest sentit.

(28) Actes Capitulars n.º 78, fol. 44, Sessió del 28 de juliol del 1820.

(29) Actes Capitulars n.º 83, fol. 38 verso, Sessió del 17 de setembre del 1830.

(30) Això consta almenys de la parròquia de Santa Maria de Castell d'Aro: Actes Capitulars n.º 84, fol. 6, Sessió del 12 d'agost del 1831.

(31) Gaziell, «Sant Feliu de la Costa Brava» — 1963— pàg. 61.

CLOENDA

Com a cloenda només vull dir que, si bé personalment m'hauria plagut que el curs de la història hagués pogut salvar la existència i perduració del monestir «imperial» de Sant Feliu de Guíxols, aquest goig m'ha estat interdit i, com a ganxó, he d'acontentar-me en evocar «las ruinas de mi convento». Al meu entendre, si el monestir no hagués estat suprimit, potser els límits del territori municipal de Sant Feliu avui serien més amples. Dic això perquè en la Contenció de la Vall d'Aro sembla que es podia arribar a una solució satisfactòria fixant els límits territorials que exigien els monjos i al mateix temps respectant els drets dominicals i servituds que en aquest territori de Sant Feliu tenien altres institucions. I com que vingué un moment que aquests drets foren suprimits . . .

Hi ha una cosa, no obstant, que a tots els gironins —ciutat i província— ens ha d'alegrar i és que, malgrat els avatars de la Convenció de la Vall d'Aro, pogués subsistir l'obra de la Pia Almoïna del Pa de la Seu en la seva versió de la Casa Hospici propiciada pel bisbe Tomàs de Lorenzana i que avui continua la seva vida beneficosa amb el nom de *Llar Infantil* a mans de la Diputació Provincial de Girona, en un nou i confortable edifici aixecat per la mateixa Diputació en el Puig d'en Roca. Jo coneixia una família de Sant Feliu de Guíxols —això era a principis de segle, quan a l'Hospici hi havia acollides també persones adultes i matrimonis— que es pogué regenerar econòmicament i social d'una manera total i satisfactòria gràcies al soplug temporal i a l'ajuda que trobà en aquest Establiment de beneficència.